

Pomsta Prahy – pokus o únos Ctirada a Josefa Mašínových

PhDr. Pavel Žáček, PhD.

(1969), absolvent
FSV UK Praha,
bývalý náměstník
řaditele ÚDV ZK v Praze,
od roku 1999 pracuje
v ÚSD AV ČR,
v současnosti působí
v Ústave paměti národa.

Nemálo literatury se v poslední době objevilo o činnosti ozbrojené skupiny bratří Ctirada a Josefa Mašínových, která se před říjnem 1953 postavila v Československu a východním Německu komunistické moci.¹⁾ Totalitní režim neukojený krví popravených členů skupiny se snažil lapit iniciátory, kteří mezitím vstoupili do speciálních jednotek americké armády s tím, že budou mezi prvními doma „až to praskne“ a západní armády osvobodí Československo ze sovětského područí. Vše však dopadlo jinak. Aparát čs. tajné policie připravoval jejich únos a posléze je i zařadil do seznamu adeptů k fyzické likvidaci.

Dne 19. června 1957 vyplnil náčelník oddělení 351 z 5. odboru politické kontrarozvědky por. Karel Tůma dožádání k pátrání po Josefu Mašínovi, schválené náčelníkem III. správy MV mjr. Jaroslavem Bartoněm, které zdůvodnil zavedením agenturně-pátracího svazku.²⁾ Pátrání se vyhlášovalo s odkazem na zjištění z poslední doby, že oba bratři Mašínové „navštěvují záp. Německo“.

U Josefa Mašína konkrétně stálo, že „se nachází v USA, ale v poslední době podniká časté cesty do záp. Německa... Při případném návratu by se mohl pohybovat hlavně na Poděbradsku, kde má nejvíce známých, a lze předpokládat, že bude ozbrojen, neboť se jedná o několika násobného vraha.“ Posledním požadavkem politické kontrarozvědky bylo: „zadržet + předat III. správě“.³⁾

Až do poloviny dubna 1959 se III. správa MV domnívala, že po Ctiradovi a Josefu Mašínových je vyhlášeno celostátní pátrání. Zástupce náčelníka Správy mjr. Josef Beneš, jemuž podřízený 5. odbor se mj. zabýval odha-

lováním tzv. teroru souvisejícího s představiteli předchozího „buržoazního režimu“, požádal I. zvláštní odbor ministerstva vnitra o změnu adres, na nichž by se „uprchlí teroristé“ mohli zdržovat: „V případě ilegálního návratu Mašínů do ČSR, budou se ti pohybovat hlavně na okr. Kolín, kde mají nejvíce vzdálenějších příbuzných.“

Překvapivě se spolu se svými podřízenými dozvěděli, že žádné pátrání není zavedeno, ba dokonce požadované údaje ani nelze nikam doplnit, neboť uvedené osoby „ani nejsou vedeny jako styky v oper. svazcích...“⁴⁾

Dne 17. dubna 1959 mjr. Beneš doplnil formulář o požadavek vyhlášení celostátního pátrání oběžníkem; stalo se tak 4. května pátracím oběžníkem č. 4/1959.⁵⁾ Krátce nato byl pplk. Bedřich Radoň opětně upozorněn, že jeho I. zvláštní odbor MV při vyhlášení celostátního pátrání uvedl nesprávné adresy babičky Emy Novákové a sestry Zdeny Mašínové, resp. nedoplnil chybějící adresy dalších příbuzných. „Z těchto důvodů žádáme o vydání doplňku k pátracímu oběžníku, v němž provedte změnu adres u jejich babičky a sestry... Nynější bydliště obou jmenovaných je v Praze 6 – Dejvicích, Ždanova ul. čp. 726/9... Dále doplňte pátrací oběžník o adresy osob, u kterých by se Mašínové nebo jejich společník Paumer z Poděbrad mohli v případě ilegálního návratu do ČSR, zdržovat.“⁶⁾ Zvýšená aktivita 5. odboru III. správy MV se jednoznačně odvozovala od získaných informací o ukončení aktivní vojenské služby bratrů Mašínových i Milana Paumera.

V listopadu 1959 shrnul kpt. Antonín Brabec aktuální pohled III. správy MV na akci „Bratři“: „V roce 1950 byla založena na území ČSR protistátní organizace, jejímiž členy byli Josef a Ctirad Mašínové, Milan Paumer, Václav Švéda a Zbyněk Janata, za účelem provádění politicky zaměřených teroristických a diverzních akcí.“ Skupina dle výčtu tajné policie v letech 1951 – 1953 spáchala následující „teroristické“ akce: „1/ Přepadení stanice SNB v Čelakovicích, při kterém zavraždili příslušníka SNB Honzátko a odcizili všechny střelné zbraně na stanici se nacházející. 2/ Přepadení stanice SNB v Chlumci n/Cidl., na které zavraždili příslušníka SNB Kašíka... 3/ V srpnu [1952] uvedeného roku provedla skupina přepadení osádky auta patřící np. Kovolís v Hedvíkově, zavraždění pokladního tohoto podniku Rošického a odcizení 380.000,- Kčs, které autem vezl Rošický ze závodu... 4/ V září [1953] odcizili členové teroristické skupiny z dolu „Kaňk“ 100 kg donaritu, kterého chtěli použít při provádění destruktivních činů... 5/ Členy skupiny bylo taktéž zapáleno 11 stohů

Otec Josefa a Ctirada podplukovník Josef Mašín před II. světovou válkou. Fotografie k štúdiu boli použité s láskavým dovolením Barbary Masin, autorky knihy Odkaz.

1) Srov. např. NĚMEČEK, Jan: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998; MAŠÍNOVÁ, Zdena – MARTIN, Rudolf: *Čtyři české osudy. Tragický úděl rodiny Mašínovy*. Praha – Litomyšl 2001, s. 247-303; KALOUS, Jan: *Mašínové*. In: *Za svobodu a demokracii*. III. Hradec Králové 2002, s. 90-116; MASIN, Barbara: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha 2005.

2) K registraci agenturně - pátracího svazku č. 292 k J. Mašínovi (1932) ovšem u I. zvláštního odboru došlo až 11. 6. 1958.

3) Archiv Ministerstva vnitra ČR (AMV), H-698, formulář Rozhodnutí – dožádání (k pátrání) z 19. 6. 1957.

4) *Tamtéž*, žádost III. S-MV z 10. 4. 1959, odpověď 2. oddělení I. zvláštního odboru MV z 15. 4. 1959.

5) Na formuláři je razítko „PŘEREGISTRACE 1958“, dále poznámky: „Žádám o přeregistrování na pozorovací svazek a převést na odd. 312. 14. 9. 61 kpt. Tůma. Souhlasím: mjr. Zalabík“, „Cel. pátrání zastaveno v červnu 1963“ a „Nevztahuje se amnestie vyhlášená v r. 1965. Steklý 24. 5. 1965.“

6) *Tamtéž*, přípis mjr. Beneše ze III. správy MV, 21. 5. 1959.

slámy a při této činnosti byl postřelen člen PS VB Lecián.”

Snad nejpodstatnější informaci obsahoval následující odstavec: „Kromě již uvedené činnosti připravovali členové této protistátní organizace další teroristické a diverzní akce jako zničení vlaku vedoucí vládní delegaci, únosy některých vládních činitelů, vraždy členů KSČ apod.” Podle příslušníků Státní bezpečnosti však členové skupiny „realizaci” (tj. zatčení) unikli v říjnu 1953 přechodem hranic do Německé demokratické republiky, s cílem dostat se na Západ za železnou oponu. „Na území NDR uskutečnili další teroristické akce, při kterých byli Václav Švéda a Zbyněk Janata dopadeni. Bří Mašínům a Milanu Paumerovi se podařilo do západního Berlína uprchnout.”

Více než pět let Státní bezpečnost nebyla schopna soustředit jiné než druhotné informace. III. správa MV věděla o jejich společném vstupu do americké armády. „Sledováním písemné korespondence Mašínů i Paumera s příbuznými v ČSR bylo zjištěno, že navštívili Belgie, Francii, Itálii, Švýcarsko a hlavně pak západní Německo.” Pozorně byla extrahována vzájemná korespondence, z níž se podařilo zjistit údaje o Ctiradově svatbě; přes rodiče manželky viděli příslušníci politické policie možnost dostat se k nim co nejbliže. „Podle poznatků z korespondence jest zřejmé i to, že bří Mašínové společně s Paumerem hodlají si na Floridě, kde nyní žijí, založit obchod se dřívím.”⁷⁾

Zpráva npor. Jana Antoše z konce února 1960 konstatovala, že i nadále jsou informace získávány pouze prostřednictvím kontroly poštovního styku. „Dle našeho zjištění v současné době žije Ctirad Mašín se svou manželkou a Milanem Paumerem na Floridě [v] USA... Josef Mašín je v současné době... v NSR a se svým bratrem udržuje písemný styk přes rodiče jeho manželky[,] kteří žijí v NSR.”⁸⁾

V listopadu 1959 byl zřejmě náhodně do akce zapojen agent s krycím jménem „Tomáš“, kterého již rok řídilo okresní oddělení ministerstva vnitra Olomouc.⁹⁾ „V listopadu loňského roku se Zdenka Mašínová při návštěvě Olomouce na uvedeného spolupracovníka napojila a zvala jej až pojedje do Prahy, aby jí a babičku navštívil.” III. správa MV kontrolou pošty získala jistotu, že Josef Mašín žije ve Spolkové republice Německo;

vyjádřila dokonce „podezření, že pracuje pro některou kapitalistickou rozvědku proti ČSR”. Tím zdůvodnila vyslání tajného spolupracovníka „Tomáše” do Německa (pod legendou vyřízení pozůstalosti). „Z důvodu, že spolupracovník TOMÁŠ svým buržoasním původem má velmi blízko k Novákové a Mašínové, bylo dohodnuto jeho využití k jmenovaným.” Za důležité npor. Jan Antoš považoval, že agent v předchozím roce soukromně navštívil západní Německo a další výjezd plánoval. „Spolupracovníkovi se již při cestě

do Prahy podařilo získat důvěru obou jmenovaných. Je předpoklad, že při dalších návštěvách které mu budou umožněny, požádají TOMÁŠE, aby Josefa Mašína v NSR vyhledal, případně mu předal nějaké zprávy. Celé řízení a úkolování bude prováděno, dle reakce Novákové a Mašínové.”

5. odbor III. správy MV se vážně zabýval možností provedení úkonu 103 (instalace dlouhodobého odposlechu) v bydlíšti Emilie Novákové v Praze 6, Ždanova 9. „Zamontování uvedeného úkonu bylo by velkou pomocí pro kontrolu agentury a hlavně by jsme měli pod stálou kontrolou Novákovou a Mašínovou, které jsou ve stálém písemném styku s brí Mašíny a Paumerem.” Dalším úkolem se stalo rozpracování nejbližší přítelkyně Zdeny Mašínové s cílem její verbovky (získání k tajné spolupráci). Jako podmínku úspěšného agenturně operativního postupu III. správa MV považovala průběžné odhalování veškerých styků a tzv. přepážek korespondence Mašínů i Paumera, „abychom byli včas o jejich činnosti

Radek, Josef a Milan Paumer přibližně v roce 1951 v Poděbradách.

7) Tamtéž, zpráva kpt. Brabce, 20. 11. 1959

8) Tamtéž, zpráva do akce: MAŠÍNOVÉ: a úkoly na I. pololetí 1960, 29. 2. 1960.

9) Bezpartijní lékař KÚNZ Olomouc MUDr. Oskar Černý (1935 - 200?) byl 00-MV Olomouc získán ke spolupráci 8. 11. 1958 na základě kompromateriálu. „Od počátku spolupráce podává poznatky charakteru státněbezpečnostního k reakčnímu studentstvu a olomoucké buržoazii. Na základě jeho zpráv byli někteří studenti jako Strohovský a další vyloučeni ze studií...” Archiv Úřad pro zahraniční styky a informace (AÚZSI), 20781-AS 08895. Návrh na využití spolupracovníka „Tomáše” při jeho cestě do NSR, 5. odbor III. správy MV, 10. 11. 1960.

informováni.“ Agenturní síť zapojená do akce měla být neustále vytěžována a „zjištěné signály“ ihned prověřovány.¹⁰⁾

V březnu a dubnu 1960 se o zjištění adresy rodičů manželky Ctirada Mašina v Kolíně n/Rýnem neúspěšně snažil pramen správy zahraničně - politické rozvědky (I. správa MV) s krycím jménem „Havran“; centrála v Praze obdržela tři alternativní adresy.¹¹⁾

V polovině roku 1960 shrnul npor. Antoš v přehledném hlášení vývoj akce. „Spolupracovník TOMÁŠ byl pod vhodnou legendou napojen na Novákovou a Mašínovou. Podařilo se mu plně získat jejich důvěru[,] což] bylo prověřeno jak PK [prověrkou korespondence,] tak i úkonem 103.“ Z pohledu 5. odboru III. správy MV bylo výhodné, že agent „Tomáš“ tehdy vykonával vojenskou prezenční službu v Komorním Hrádku u Chocerad. Po dohodě s náčelníkem okresního oddělení MV Olomouc i náčelníkem příslušného útvaru vojenské kontrarozvědky nebyl omezován v možnosti navštěvovat Prahu. „Spolupracovník TOMÁŠ končí vojenskou službu v srpnu 1960 a po jejím ukončení bude rozhodnuto příslušnými náčelníky, zda bude předán k dalšímu řízení OO MV Olomouc neb zda si jej nepřevzmem k vlastnímu řízení.“

Václav Švéda (naľavo) a Zbyněk Janata, členovia odbojovej skupiny bratov Mašínovcov, ktorí boli zatknutí počas úteku východonemeckou políciou. Spoločne odsúdení na trest smrti a popravení.

Npor. Antoš si také pochvaloval, že 20. května instalovaný odposlech v bytě E. Novákové umožnil nejenom kontrolu agenta „Tomáše“, ale také „Ekonomu“ a „Pepy“.¹²⁾ „U EKONOMA a PEPY byla zjištěna jejich neserioznost vůči řídicímu pracovníkovi.“ Příslušník Státní bezpečnosti poněkud překvapivě komentoval, že se podařilo odhalit „pravý“ postoj sestry Mašínových ke komunistickému režimu. „Těž jsme zjistili[,] jaký je skutečný

stav (postoj) Zdeny Mašínové k dnešnímu zřízení a její názor na teroristickou činnost jejich bratří.“ Operativní orgán byl konfrontován i s faktem, že se „zájmové osobě“ podařilo odhalit jednu tajnou spolupracovnici. „Odkud se uvedené poznatky dověděla se nepodařilo zjistit.“ Celkově hodnotil 5. odbor III. správy MV uplynulé období poměrně úspěšně. „Hlavním úkolem na II. pololetí 1960 je příprava spolupracovníka TOMÁŠE pro vyslání do NSR a napojení na Josefa Mašína.“¹³⁾

Další hlášení náčelníka 5. odboru mjr. Antonína Brabce z 30. srpna 1960 s výhledem do budoucna prošlo nejenom rukama náčelníka III. správy MV mjr. Bartoně, ale bylo odsouhlaseno ministrem vnitra Rudolfem Barákem. Člen komunistické věrčušky se mj. dozvěděl: „Josef Mašín žil krátkou dobu se Ctiradem Mašínem a Milanem Paumerem na Floridě a přibližně v druhé polovině roku 1959 odjel do NSR. Podle našich, dosud neprověřených poznatků je podezření, že v NSR pracuje rozvědně proti ČSR. Udrzuje písemný styk se svým bratrem na Floridě přes rodiče jeho manželky v Kolíně n. Rýnem, které také, jak máme z dopisů zjištěno, navštěvuje. Pro písemný styk se svou sestrou a babičkou v ČSSR užívá v Praze přepážky, která je námi kontrolována...“

Zpráva také obsahovala důvod zvýšeného zájmu Státní bezpečnosti o Josefa Mašína. S odkazem na svědectví tajného spolupracovníka - akademického malíře¹⁴⁾ - správy sledování (VII. správa MV) z 30. listopadu 1959, podpořené jeho vyobrazením tajemného muže z bydlíště E. Novákové, bylo prověřováno, zda se zde Mašín neobjevil. „Na základě toho bylo ihned provedeno střežení bytu Novákové a další opatření, avšak bez kladného výsledku.“ Dalším signálem byla nepříliš šťastná informace Věry Kučikové, která se pochlubila npor. Cochlarovi, příslušníkovi správy ochrany stranických a státních činitelů (VIII. správa MV), že před čtvrt rokem u ní Mašín přespál; zároveň Státní bezpečnost zjistila, že přes ní jde část korespondence ze zahraničí.

Nejvyšší funkcionáři resortu byli ujištěni, že úkolování agenta „Tomáše“ bylo realizováno „s cílem, aby byl Novákovou požádán o návštěvu rodičů manželky Ctirada Mašina v Kolíně n. Rýnem, případně o přímé napojení se na Josefa Mašína.“

Dne 5. srpna 1960 byl tajný spolupracovník skutečně na návštěvě v pražském bytě obou žen. „Při této příležitosti se jej Nováková vyptávala, kdy uskuteční cestu do NSR a zda by mohl vzít

10) AMV, f. H-698, Zpráva do akce :MAŠÍNOVÉ: a úkoly na I. pololetí 1960, 29. 2. 1960.

11) A ÚZSI. 20781, Výpis z HAVRANA, zásilka 151, 8. 3. 1960.

12) K identifikaci agentů srov. MAŠÍNOVÁ, Z. - MARTIN, R.: Čtyři osudy, s. 269 ad.

13) AMV, H-698. Zpráva do akce :MAŠÍNOVÉ: za I. pololetí 1960, 24. 6. 1960.

14) K identifikaci srov. MAŠÍNOVÁ, Z. - MARTIN, R.: Čtyři osudy, s. 270.

s sebou nějaké peníze, případně zlato pro její vnuky. Spolupracovník přislíbil, že by toto mohl provést, ale uvedl, že ještě neví přesně, kdy cestu uskuteční. Tímto jsou dány předpoklady," konstatoval mjr. Brabec, „že k napojení spolupracovníka na Josefa Mašína dojde. Celá návštěva byla kontrolována úkonem 103.“

Nově získané poznatky v akci „Bratři“ umožnily zpracovat nový plán agenturně operativního rozpracování, jehož cíl byl formulován: Rozpracovat zájmové osoby na čs. území „do té míry, aby chom znali jejich záměry, [získat] kontakt na uprchlé Mašíny, Paumera“ a vytvořit takové podmínky, „abychom byli včas informováni o případném návratu některého z uvedených uprchlíků a mohli tak připravit podmínky pro jejich realizaci.“ Stanovenými úkoly byla stále sledována i možnost „napojení vlastní agentury“ na rodiče Ctiradovy manželky v SRN, případně na samotného Josefa Mašína.

I přes zapojení rozvědky, kontrarozvědné II. správy MV i krajských součástí, zůstala klíčová úloha v rukou agenta „Tomáše“. I nadále byl „podle svých možností... využíván k obsazení Novákové a Zdeny Mašínové z Prahy, případně k dalším osobám s nimiž bude prostřednictvím jmenovaných seznámen. Půjde hlavně o to, aby od nich získával veškeré poznatky o činnosti i pohybu brí Mašínu v zahraničí...“ Státní bezpečnost již byla přesvědčena, že se jí napojení „Tomáše“ v Německu podaří. 5. odbor III. správy MV však nechtěl nechat nic náhodě. Ve spolupráci s krajskými správami ministerstva vnitra Praha, Brno a Ostrava měla být získána nová vhodná agentura, „zvláště k těm osobám [mimo Prahu], které dosud nejsou obsazeny...“

Dne 27. srpna 1960 byla projednána spolupráce s náčelníkem 4. odboru I. správy MV mjr. Milanem Michelem – „Mozrem“. Rozvědka byla požádána o prověření poznatků z kontroly korespondence, včetně zjištění „možností pohybu Josefa Mašína v NSR, případně prověření jeho činnosti proti ČSSR“. S ohledem na svůj trvalý charakter nebyly úkoly terminovány. Odhadem do dvou měsíců, „po dosažení hlavního cíle, tj. možnosti přímého kontaktu naší agentury alespoň na rodiče manželky Ctirada Mašína v NSR“, měl být předložen konkrétní plán dalšího postupu.¹⁵⁾

Podle předpokladu byl 20. září 1960 na 1. oddělení 5. odboru III. správy npor. Jaroslava Kaudera zpracován návrh převzít agenta „Tomáše“ do vlastního řízení. Náčelník odboru mjr. Brabec o tři dny později odsouhlasil výjezd na krajskou sprá-

1000 DM Belohnung
für zweifelhafte Angaben, die zur Ergreifung der drei wegen mehrfachen Mordes und Raubüberfalls gesuchten Banditenführer!

Maczin, Ctirad
etwa 22 Jahre alt
Gestalt: untersetzt; etwa 1,65 groß;
Haar: blond; Augen: blau; Nase: normal;
Gesichtsform: oval; Bekleidung: grauer Anzug, schwarze Schuhe, graues Hemd

Maczin, Joseph
28 Jahre alt
Gestalt: untersetzt; 1,75 groß;
Haar: dunkel; Gesicht: oval; Nase: normal; Bekleidung: grauer Anzug, graue Halbschuhe, graues Hemd

Baumer, Milan
etwa 21 Jahre alt; etwa 1,76 groß;
Haar: schwarz; Gesicht: länglich;
Augen: grau-grün; Nase: normal;
Bekleidung: brauner Anzug, braune Halbschuhe, hellgrünes Hemd

Die drei Führer sprechen nicht deutsch, schliefen mehrere Tage im Freien und sind verwahrloht. Bekleidung kann gewechselt sein.
Die Bevölkerung wird aufgefordert, bei der Festnahme der drei gemeingefährlichen Verbrecher mitzukommen. Zweifelhafte Angaben sind bei der nächsten VP-Dienststelle oder VP-Angehörigen zu melden.
Achtung! Die Führer sind im Besitz von Schusswaffen!
Chef der Deutschen Volkspolizei
1960

vu ministerstva vnitra v Ostravě, nadřízené složce okresního oddělení Olomouc. „Po převzetí spolupracovníka ‚TOMÁŠE‘ pokračovat v jeho úkolování k Novákové a Mašínové v Praze a na základě výsledku připravit jeho výjezd do NSR.“¹⁶⁾

Již 28. října 1960 byl agent úkolován, aby si začal vyřizovat žádost pro návštěvu SRN. Okresní oddělení MV Olomouc bylo instruováno, aby mu při podávání žádosti nečinilo žádné potíže. V návrhu 5. odboru III. správy MV, který ovšem signovali i náčelníci krajské a okresní úrovně, z 10. listopadu 1960, bylo definitivně potvrzeno dočasné převzetí „Tomáše“ do řízení s vyloučením vzájemného styku v Olomouci. Funkcionáři Státní bezpečnosti konstatovali, že jeho spolehlivost zaručovala částečná kompromitace „mezi zdejší buržoasií a studentstvem, dále jeho vztah ke svým rodičům, na kterých jako jediný syn doslova lpí a v poslední řadě jeho kladným poměrem k socialistickému zřízení, což dosvědčuje na pracovišti jeho kladné hodnocení a také to, že mu závodní organizace KSC, ROH a závodní rada cestu do zahraničí doporučují“. Vedení III.

Plagát z októbra 1960, ktorým východonemecká Volkspolizei ponúkala 1000 mariek odmeny za „informácie vedúce k zatknutiu troch vodcov banditov prenasledovaných za niekoľkonásobnú vraždu a ozbrojenú lúpež“.

15) AÚZSI, 20781, zpráva o současném stavu šetření a plán dalšího opatření do akce „Bratři“, 30. 8. 1960.

16) AMV, H-698, akce BRATŘI – operativní plán, 20. 9. 1960. Agenturní svazek byl na III. správu MV administrativně přeregistrován až 29. 11. 1960 (reg. č. 11777).

správy MV ještě kromě speciální instruktáže za účasti příslušníka I. správy požadovalo zpracování podrobného společného plánu. „Není vyloučena ani ta okolnost, že u TOMÁŠE dojde v NSR k verbovce ze strany západoněmecké rozvědky, neboť jako lékař se svým třídním původem je pro západoněmeckou rozvědku zajímavý.“¹⁷⁾

Počátkem roku 1961 vyslala I. správa MV svého rozvědčíka z rezidentury Frankfurt prověřit adresu v Gelsenkirchenu. Při obhlídce jednoho domu byl zastaven neznámým mužem, který observanta po určitou dobu sledoval. „Rezident, aby nevzbudil jeho pozornost, odešel i do sousedních domů, při čemž zjistil, že muž se za ním stále dívá... Rezidentu byla předložena fotografie Josefa Mašína, za účelem zjištění, zda uvedený muž není s tímto totožný. Totožnost nepotvrdil, neboť v průjezdě bylo šero a mimo toho muž měl klobouk stažený do čela.“¹⁸⁾

V březnu 1961 zpracoval starší referent 4. odboru I. správy MV npor. Aleš Nádvořník - „Netuka“, schválený zástupcem náčelníka rozvědky pplk. Bohumírem Molnárem - „Drábkem“ a náčelníkem plk. Jaroslavem Millerem návrh na provedení kontaktu Josefa Mašína: „V prosinci 1960 vyrozuměly ZDENKA a bába JOSEFa, že ho v NSR navštíví jejich dobrý známý. JOSEF se stykem souhlasil a uvedl, že si s ním rád popovídá, podotkl však, že ho musí TOMÁŠ sám vyhledat. K tomu účelu mu předá ZDENKA adresu na JOSEFa (pravděpodobně adresu na rodiče manželky Ctirada MAŠÍNa v Köln /R., s kterými dle PK je JOSEF ve styku) a svou fotografií s věnováním, aby JOSEF TOMÁŠovi věřil. Adresu i toto mu však předá až těsně před odjezdem do NSR, rovněž tak i vzkazy pro JOSEFa.“

Během třítydenního pobytu v SRN měl agent vlastním pozorováním zejména zjistit „přesný popis JOSEFa, jeho oblečení, chůzi, účes, zvláštní znamení, jeho způsob jednání, vystupování, co pije a v jakém množství, jaké kouří cigarety...“, včetně jeho bydliště, telefonního čísla a značky s číslem vozu. Státní bezpečnost pochopitelně zajímaly i Mašínovy plány do budoucna. „Hovor s JOSEFem i zjišťování výše uvedených požadavků bude TOMÁŠ provádět nenásilným způsobem, v průběhu rozhovoru a nebo, aby jeho dotazy byly logické a odůvodněny jeho pověřením příbuznými v ČSSR. Bude uvádět jen skutečnosti, které zná od ZDENKY a báby a pravdivě bude

líčit svůj styk s nimi. Poměry v ČSSR bude líčit s měšťáckého hlediska, v žádném případě je však nebude přehánět, protože JOSEF, pracuje-li špionážně, jistě bude mít dobrý přehled.“

Agent byl instruován průběžně zasílat smluvená hesla na krycí adresu. „TOMÁŠ při tom změní svůj rukopis a před vhozením lístku provede procházkou po městě sebekontrolu.“ Veškeré výdaje mu měly být hrazeny zpětně.¹⁹⁾

Npor. Tůma z 1. odboru III. správy MV zachytil „Tomášovo“ hlášení, které podal na půlnoční schůzce ihned po svém návratu do Prahy, s jehož obsahem bylo seznámeno vedení I. správy MV i ministr Barák. Dne 8. května 1961 se agent s Josefem Mašínem konečně sešli v Oettingenu. „Mašín se ke spolupracovníkovi při tomto jednání a všech dalších schůzkách, které následovaly a byly uskutečněny po předchozím ujednání neb za pomoci telefonu choval přátelsky a snažil se získat jeho plnou důvěru... Spolupracovníkovi vyprávěl minulost svého života, ve které popisoval útěk do zahraničí přes NDR a službu v USA armádě... Vychvaloval způsob života v USA a kriticky hovořil o Němcích. Mašín nejprve před spolupracovníkem hovořil o tom, že by se do ČSSR nechtěl již vrátit i když by měl k tomu možnosti. Později, pod vlivem menšího množství alkoholu uváděl, že by se přece jen rád do ČSSR podíval.“²⁰⁾

Státní bezpečnost, která navíc obdržela aktuální Mašínovy fotografie, zhodnotila „Tomášův“ výjezd jako dobře splněný úkol. Ještě koncem května 1961 zpracovalo 2. oddělení 4. odboru I. správy MV nové pokyny pro rezidenturu, které měly vést k identifikaci Mašínova bydliště.²¹⁾

Politická kontrarozvědka počátkem roku 1962 zjistila, že Josef Mašín několikrát navštívil Západní Berlín. „Této skutečnosti hodláme využít k agenturně operativní kombinaci, jejímž cílem je, aby spolupracovník „TOMÁŠ“, vešel znovu ve styk s Josefem Mašínem a doplnil předchozí zjištěné údaje, nutné pro konečné opatření proti Josefu Mašínovi.“ Zbytek už bylo pro kpt. Tůmu pouze hledání vhodné formy k naplnění stanoveného plánu.²²⁾

Koncem května 1962 převzal plánování „konečného opatření“ 1. odbor II. správy MV. Cíl byl formulován naprosto otevřeně: „Zjistit podmínky pro provedení tajné odlučky Josefa MAŠÍNa na naše území a jeho realizaci. Podle zjištěných

17) Tamtéž, návrh na využití spolupracovníka „TOMÁŠE“ při jeho cestě do NSR, 5. odbor III. správa MV, 10. 11. 1960.

18) Tamtéž, Akce „BRATŘI“ – poznatky, npor. Karel Tůma, 7. 3. 1961.

19) AÚZSI, 20781, Věc: MAŠÍN Josef – návrh na kontakt, 22. 3. 1961.

20) Tamtéž, Napojení spolupracovníka 1. odboru III. správy MV na teroristu Josefa MAŠÍNa v NSR – zpráva, 19. 5. 1961.

21) Tamtéž, záznam npor. Netuky, 30. 5. 1961.

22) AMV, H-698. Akce „BRATŘI“ – návrh dalšího opatření, III-1, 12. 2. 1962.

podmínek na základě rozpracování jmenovaného v zahraničí bude předložen vlastní návrh na provedení akce.“ Motiv by byly i nadále vedeny: „1/ Možností politicky tento případ využít k zosvětlení nenávisti vůči americkému imperialismu. /Několikanásobný vrah – pak důstojník US armády – nyní chycen na našem území jako agent americké rozvědky./

2/ Zpravodajským přínosem, neboť podle našich neproověřených poznatků Josef MAŠÍN nadále zpravodajsky pracuje proti ČSSR.

3/ V neposlední míře naší morální povinností učinit vše, aby byl vyneseno a vykonán rozsudek nad jedním z členů teroristické skupiny, která má na svědomí celkem 7 životů (z toho 4 příslušníci lidové policie NDR, 2 příslušníci SNB a jedna civilní osoba) a která prováděla a připravovala činnost nesmírné společenské nebezpečnosti.“

Analýza opět uváděla, že Josef Mašín měl podle neproověřených poznatků rozvědně pracovat proti ČSSR. „Tento závěr je dělán na základě toho, že několik roků sloužil v americké armádě, kde dosáhl hodnosti kapitána a podle jeho prohlášení prodělal speciální výcvik, kterého se zúčastnila pouze omezená část lidí. Rovněž při styku s agentem „TOMÁŠEM“ (agent III. správy MV) projevoval rozvědný zájem... soustředěný na orgány min. vnitra a armádu.“ Pasáž končila nepřiliš jasnou formulací: „Otázka nespolehlivosti, kvůli které byla většina uprchlíků od rozvědky propuštěna, nepřipadá u MAŠÍNA v úvahu, neboť s kapitalismem stojí a padá v pravém slova smyslu.“

Pátrání mjr. Jiří Mašát, autor elaborátu z 1. oddělení 1. odboru II. správy MV, navrhoval obnovit na adrese v Kolíně nad Rýnem, dále pak v Gelsenkirchenu a nakonec ve Stuttgartu. „V první fázi půjde o ustanovení jeho skutečné adresy, místa zaměstnání a zjištění jeho celodenního režimu. Na základě zjištění těchto poznatků bude s konečnou platností předložen návrh vedení ministerstva na provedení tajné odluky.“

Konkrétní rozpracování schválené náčelníkem 1. odboru mjr. Milanem Makovým bylo svěřeno osvědčenému zahraničnímu spolupracovníkovi „LEO“, jehož řídil náčelník 1. oddělení 1. odboru II. správy MV pplk. Jan Peřina.²³⁾ K instrukcím tajného spolupracovníka došlo na čs. území po-

čátkem června 1962. Jako forma jeho seznámení s „objektem“ byla plánována kontrola schůzky „Tomáše“ s Mašinem, jejíž průběh se předpokládalo v červenci.²⁴⁾ Zprvu bylo v rámci plánu „tajné odluky“ počítáno s variantou, že by do Vídně s „Tomášem“ jela i E. Nováková. Nakonec do Rakouska zamířil pouze spolupracovník „Tomáš“, který Mašina po schůzce 25. července 1962 popsal slovy: „Neměnil se, že jen poněkud delší vlasy, než dříve, opět na pěšinku, prvý dolní řezák je zlatý.“²⁵⁾ Agent „LEO“ zůstal ze zdravotních důvodů doma. Zpráva 1. odboru III. správy končila: „Mašín po TOMÁŠOVI poslal běžné vzkazy a různé dárky jako např. čokoládu svým příbuzným, a fotografie, které TOMÁŠ zhotovil, protože Mašín měl porouchaný fotoaparát. V akci bude dále postupováno dle vypracovaného plánu ve spolupráci s 1. odborem II. správy MV.“²⁶⁾

Koncem ledna 1963 zjevně vedení Státní bezpečnosti chtělo až dosud neúspěšnou akci zastavit. 4. odbor III. správy MV zpracoval novou zprávu, v níž znovu zopakoval veškeré argumenty. „Akce ‚Bratři‘ je zpracovávána společně s II. správou MV a jejím cílem je tajná odluka MAŠÍNA a převezení do ČSSR...“ Jako poslední argument byla použita sovětská karta: „Odluka bude i zpravodajským přínosem, neboť podle neproověřených poznatků, má Josef Mašín zpravodajsky pracovat. Tomu nasvědčuje... v neposlední řadě [jeho] zájem o osobní poznání čs. státních hranic a zájem navštívit SSSR.“ A proto: „Před zakončením akce je nutnost prověřit, zda nyní MAŠÍN zpravodajsky pracuje a zda jeho zájem o návštěvu SSSR má souvislost s jeho eventuální zpravodajskou činností. V tomto směru by nám velmi pomohlo, kdyby byly využity i agenturní možnosti sovětských bezpečnostní orgánů.“²⁷⁾

Zdálo by se, že rozpracování akce je u konce. Náčelník 4. odboru III. správy MV pplk. Alois Zalabák totiž 28. března 1963 požádal I. zvláštní odbor o zrušení celostátního pátrání jako po bratrech Mašinových, tak i M. Paumerovi.²⁸⁾ Koncem října 1963 však 3. oddělení 4. odboru III. správy MV kpt. Karla Vodrážky předalo pozorovací svazek č. 292 kontrarozvědné správě MV se zdůvodněním, že 3. oddělení 1. odboru II. správy MV „má lepší možnosti k dalšímu rozpracování případu v zahraničí a k prověření, zda Josef Mašín pracuje zpravodajsky proti ČSSR...“²⁹⁾

23) Agenturní svazek „Arno“, „Leo“ a nakonec „Karl“ s reg. 5151 byl veden na špičkového agenta II. správy MV Huberta Schiestla (1928 - 1991), který v roce 1957 unesl Jozefa Vicena a o rok později Nikiřora Horbanjuka; na přípravě dalších odluk se podílel.

24) AMV, H-698. Návrh na rozpracování akce „BRATŘI“ v zahraničí, II -1, 30. 5. 1962.

25) Tamtéž, agenturní záznam „TOMÁŠ“, 26. 7. 1962.

26) Tamtéž. Akce BRATŘI – napojení agentury na objekta v zahraničí, III-1, 28. 7. 1962.

27) Tamtéž. Akce BRATŘI – zpráva, 29. 1. 1963.

28) Tamtéž, přípis náčelníka 4. odboru III. správy MV, 28. 3. 1963.

29) Tamtéž. Návrh na předání pozorovacího svazku č. 292, 27. 10. 1963.

Nový operativní orgán kpt. Jindřich Steklý sepsal 11. prosince 1963 stručné vyhodnocení všech čtyřech pozorovacích svazků (sv. č. 292 k J. Mašínovi, sv. č. 293 k C. Mašínovi, sv. č. 735 k Z. Mašínové, sv. č. 2048 k M. Paumerovi), vedených v rámci akce „Bratři“. Z jeho závěru je zřejmé, že akce ani zdaleka zrušena nebyla: „S Josefem Mašínem, se kterým se již dvakrát setkal náš spol. ‚TOMÁŠ‘ v zahraničí, připravujeme agenturně operativní kombinaci na rok 1964, jejímž cílem je jeho zatčení. V případě, že některý z předu uvedených se kdykoliv vyskytne na našem území, navrhuji zatčení a předání soudu k potrestání. V případě mimořádných událostí Zdenku Mašínovou izolovat od veřejného života.“³⁰⁾

V květnu 1964 opravdu 1. odbor II. správy MV zorganizoval další návštěvu agenta „Tomáše“ v SRN s cílem sejít se osobně s Mašínem a projednat „s ním další styk v Rakousku nebo zprostředkovat setkání se sestrou Zdenkou z Prahy, v Maďarsku, případně v jiném socialistickém státě.“ Je zřejmé, že se ho Státní bezpečnost snažila vylákat do prostoru, kde by se ho mohla i nadále zmocnit. Ještě před odjezdem však „Tomáš“ od Zdeny Mašínové zjistil, že její bratr tráví celý květen v Anglii. Za této situace mohl být tedy „Tomáš“

pouze instruován, aby mu v Německu napsal pozdrav se zpáteční adresou na jeho starou adresu. Zároveň byli náčelník 3. oddělení pplk. Jan Peřina i náčelník 1. odboru II. správy MV plk. Milan Makový v červenci 1964 nuceni konstatovat, že „Tomáš“ u Mašínové ztrácí svoji pozici. Přesto se ještě nevzdávali naděje, že by „Tomáš“ do Německa vyjel později, slovy kpt. Steklého: „*jakmile se situace stane konkrétní*“.³¹⁾ Z dostupné dokumentace však není jasné, zda se tak stalo.

Z následujících let jsou v zachovaném svazku založeny pouze informace o pokračujícím zachytávání pošty, které prováděl 6. odbor VI. správy hlavní správy StB. Tehdy již Ctirada a Josefa Mašiny převzala do kompetence služba zvláštního určení, resp. její referát „Vlast“, který oba bratry zařadil do seznamu osob určených k tzv. výkonu socialistické zákonnosti v zahraničí, tj. k fyzické likvidaci. Až do Pražského jara se však nepodařilo určit kompetentní orgán, který by tuto ostrou akci schválil.³²⁾ Akce „Bratři“ již nebyla obnovena a skončila po více než deseti letech neúspěchem. Komunistický režim se nadále mohl mstit pouze rodinným příslušníkům a přátelům na území Československa, případně dezinformovat veřejnost prostřednictvím médií.

RESUME

Prague's Revenge – The Planning of the Mašín Brothers' Abduction and Murder

In response to the communist takeover in 1948, the brothers Ctirad and Josef Mašín and their friends formed a resistance group, carrying on the legacy of the Mašín's father, Brigadier General Josef Mašín, a World War II Czechoslovak resistance hero. During a raid on State Security members, the group's sabotage actions brought about the demise of some supporters of the Communists. As a result of their sabotage operations, the Mašín brothers, Milan Paumer, and two other members of the group were forced to attempt escape in October 1953. By fleeing through the German Democratic Republic and in one instance escaping through the lines of thousands of soldiers who had surrounded them in the woods, the Mašín brothers and Milan Paumer were able to reach West Berlin. The other two men attempting escape were killed by the Volkspolizei before reaching freedom. The Communists never pardoned the escaped men, and some of their accomplices and friends in Czechoslovakia were convicted and executed by the state. In 1957, State Security launched a formal hunt for the Mašín's and Paumer. When it became evident that their hunt was futile, they began expanding it and in 1959 began an operation called „Brothers,“ the object of which was to abduct the escapees and bring them back to Czechoslovakia to be punished there. The Espionage and Second and Third Counter-intelligence Administrations worked together on the action. One of its agents, Oskar Černý (known as Agent Tomáš), won the trust of Mašín relatives Ema Nováková and Zdena Mašínová and successfully and repeatedly contacted Josef Mašín in Germany and Austria. Using Tomáš's detailed reports, the Second Administration was able to continue expanding its plans for the kidnapping and transfer of Josef Mašín to Czechoslovakia. Plans called for the abduction to be undertaken by Austrian expert Hubert Schiestl (Agent LEO), but circumstances never allowed the plans to be realized. In the mid-1960s, the Special Assessment Administration (part of the First Administration of the Ministry of Interior) took over the mission. They placed the Mašín brothers on the list of people meant for physical elimination. Even with the later assistance of the KGB, the State Security representatives could not agree on one person to oversee carrying out what this article's author calls a „harsh action.“ During the Prague Spring of 1968, the case was deemed no longer relevant and was closed.

30) *Tamtéž*. Akce BRATŘI – vyhodnocení poz. sv., 11. 12. 1963.

31) Dílčí agenturně operativní plán do akce „Bratři“. Současná operativní situace, II-1, 2. 7. 1964.

32) K činnosti 7. odboru I. správy MV srov. ŽÁČEK, Pavel: Agentem svobodného světa. Kariéra zpravodajského důstojníka Františka Tišlera. In: *Historie a vojenství*, 2004, č. 1, s. 104 - 105.